

การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙

The Development of Subject Integrated Curriculum of
Prapariyuttitham General Education School (Group 9)

พรพนา แสนการุณ*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ๒) เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตร บูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ โดยจัดดำเนินการวิจัยออกเป็น ๔ ขั้นตอน กล่าวคือ ๑) ยกร่างการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชา ๒) การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ๓) ทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชา ๔) สรุปผลการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชา ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน ๑๐๐ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย จำนวน ๒๕ รูป/คน วิชาภาษาบาลี จำนวน ๒๕ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๒๕ รูป/คน ในปีการศึกษา ๒๕๕๗ จำนวนรวม ๑๗๕ รูป/คน กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร จำนวน ๔๐ รูป/คน ครูผู้สอนในสังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๙ ซึ่งเป็นครูผู้สอนวิชาภาษาไทย จำนวน ๒๐ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาภาษาบาลี จำนวน ๒๐ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๒๐ รูป/คน รวมจำนวน ๑๔๐ รูป/คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า ๑. การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ตามขอบข่ายการบูรณาการเนื้อหา ประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ดังนี้ ๑) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๒) การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ๓) การวินิจฉัยความต้องการ ๔) การกำหนดวัตถุประสงค์ ๕) การเลือกเนื้อหา ๖) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ และ ๗) การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า หลักสูตรบูรณาการที่ค้นพบในการวิจัยมีความถูกต้องเป็นไปได้และใช้ประโยชน์ได้ดี ๒. ผลการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลี และวิชาพระพุทธศาสนาสูงขึ้น และมีข้อเสนอแนะดังนี้ ๑) สถานศึกษาประชาสัมพันธ์หลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาเนื้อหาวิชาภาษาไทย ภาษาบาลี และพระพุทธศาสนา ๒) สถานศึกษานำผลการประเมินการเรียนรู้มาใช้ปรับปรุงผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

* นักศึกษาปริญญาเอก, วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

๓) สถานศึกษาควรกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาซึ่งจะทำให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษาได้

คำสำคัญ: พัฒนาหลักสูตร, การบูรณาการหลักสูตร

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the development of subject integrated curriculum of Prapariyuttitham General Education School (Group 9). 2) to study the result of examination, using subject integrated curriculum of Prapariyuttitham General Education School (Group 9). This research was managed for 4 steps, 1) drafting the development of subject integrated curriculum 2) evaluating for suitability and possibility 3) making try - out off the subject integrated curriculum 4) concluding the development of subject integrated curriculum. Population, included 100 monks/administrators monks 25 monks/teacher for Thai language, 25 monks/teacher for Pali language, 25 monks / teachers for Buddhism language subject, in a total of 175 person in the academic year of 2557. The samples using in this study were 80 administrators, 20 Thai language teachers, 20 Bali language teachers and Buddhism subject teachers, total 140 people. The size of the sample used a table of Krejcie and Morgan (1975) in simple random sampling technique for 20 people from each teacher group. Teachers on five rating scale. The research instrument was practice questionnaire with 5 Level Rating Scale, IOC ranged between 0.85-1.00, reliability Coefficient = 0.98.

The research findings found that:

The Development of Subject Integrated Curriculum of Prapariyuttitham General Education School (Group 9) with 7 components 47 indicators, consist of 1) the curriculum development for schools 2) the measurement, assessment and transfer 3) diagnose Needs 4) the objective determination 5) content Selection 6) choosing learning experiences 7) composition Management of learning experiences. The experts had self-consistant opinions that the development of Subject Integrated Curriculum of Prapariyuttitham General Education School (Group 9) for all components and indicators were suitable and possible. The result of try-out, using subject integrated curriculum for student sample found that the achievement of study in Thai language, Bali language and Buddhism subject were at high level. The suggestions for adjustment the curriculum as were follows ; 1) Public Education

Program Integration Language Course content Thailand Pali and Buddhism.
 2) Schools use the results of assessment of learning to improve learners regularly.
 3) Schools should set the objective of developing an integrated curriculum of courses which fulfill the aims of the curriculum .

Keywords : Curriculum of Development, Integrated Curriculum

๑. บทนำ

การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาสามารถตอบสนองนโยบายของการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ และช่วยให้พระภิกษุสามเณรได้รับโอกาสทางการศึกษา ช่วยเอื้ออำนวยประโยชน์เกี่ยวกับการศึกษา นักรธรรม-บาลี และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับวัด เนื่องจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นโรงเรียนที่รัฐบาลตั้งขึ้นโดยความเห็นชอบของคณะสงฆ์ เพื่อให้การศึกษาแก่บุตรของผู้ยากไร้ และด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยมุ่งประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง การจัดการศึกษาประเภทนี้เป็นการจัดการแบบให้เปล่า โดยพิจารณาจากวัดที่สามารถระดมความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้ และพอจะมีบุคลากรดำเนินการตลอดจนความต้องการด้านการศึกษาของท้องถิ่น โรงเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่เก็บค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ มาจากเงินอุดหนุนของรัฐบาล ซึ่งมักจะไม่เพียงพอต่อการจัดการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ เงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาขึ้นอยู่กับบารมีของเจ้าสำนัก ปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ปัญหาบุคคลมีประสบการณ์น้อย คือ การเรียนการสอนไม่เพียงพอ เป็นปัญหาหลักของโรงเรียนพระปริยัติธรรม^๑

การบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นองค์กรหลักที่ควบคุม และส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยตรง การบริหารโรงเรียนอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ในแต่ละระดับ กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้จัดกลุ่ม แบ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศออกเป็น ๑๔ กลุ่ม รวมทั้งหมด ๓๙๙ โรงเรียน^๒ ปัจจุบันการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้เจริญก้าวหน้า โดยลำดับมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากระจายอยู่ตามจังหวัดทั่วประเทศเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ มีโรงเรียน ๔๑๔ โรงเรียน มีครูสอนจำนวน ๔,๙๑๒ รูป/คน มีนักเรียนจำนวน ๕๒,๐๒๖ รูป

^๑อำนาจ บัวศิริ, “การพัฒนารูปแบบมหาวิทยาลัยสงฆ์นานาชาติในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต”, ภาควิชาบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

^๒พระครูสิริวิชัยธัช กังชุย, “การปฏิบัติตามมาตรฐานด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔).

ผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษารอบสอง ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พบว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศ จำนวน ๔๐๔ โรงเรียนที่ได้มาตรฐานผ่านการประเมินมีจำนวน ๓๓๘ โรงเรียนไม่ได้มาตรฐานไม่ผ่านการประเมินมีจำนวน ๖๖ โรงเรียน โดยเฉพาะด้านผู้เรียนที่ไม่ได้มาตรฐานมีดังนี้ (๑)ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ (๒) ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร (๓)ทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (๔) รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (๕)ทักษะในการทำงานรักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และ (๖) มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต ด้านครูที่ไม่ได้มาตรฐาน คือ (๑)ความเพียงพอของครูและ (๒) ความสามารถของครู ด้านผู้บริหารที่ไม่ได้มาตรฐาน คือ (๑)การบริหารวิชาการโดยเฉพาะการมีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น (๓) สื่อการเรียนการสอน ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และ (๔) การส่งเสริมกิจกรรมและการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ^๓

การบูรณาการเนื้อหาเป็นการเชื่อมโยงกันระหว่างเนื้อหาสาระในแต่ละวิชาที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ กล่าวคือ เป็นการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนทุกคนในทุกๆ ด้าน มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีโครงสร้างแบบเปิด มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย ผู้เรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเองได้ สัมผัสกับการสำรวจ การสังเกต และการคาดการณ์ที่สามารถสื่อได้ด้วยวิธีการต่างๆ โดยผ่านวิชาต่างๆ ผู้เรียนได้อยู่ในโลกประสบการณ์ที่มีโอกาสผิดพลาด มีโอกาสแก้ตัว เรียนรู้จากความผิดพลาดเหล่านั้น ซึ่งที่ผ่านมาผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาพยายามพัฒนาวิชาต่างๆ ให้เป็นอิสระต่อกัน ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถมองเห็นความเกี่ยวพันระหว่างวิชาเหล่านั้นได้^๔ ได้กล่าวถึงการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่าเป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้อย่างกว้างขวางในวิชาการหลายแขนงในลักษณะที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ความรู้จะถูกสร้างขึ้นและใช้ในบริบทของการเรียนการสอนมากกว่า ๑ บริบท ขณะที่ Cotton, K. กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นการเรียนการสอนที่มีลักษณะเป็นองค์รวม ซึ่งไศกนา บุญยะกลัมพ^๕ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสอนแบบบูรณาการ หมายถึงการสอนซึ่งนำเอาสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เข้ามาผสมผสานกันเพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียน โดยใช้สาระการเรียนรู้ใดสาระการเรียนรู้หนึ่งเป็นแกนหลักแล้วขยายวงกว้างขวางออกไปเพื่อให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดความสมบูรณ์ในตัวของเขาเอง นิรมล ศตวุฒิ^๖ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสอนแบบบูรณาการ หมายถึงการจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม (holistic way)

^๓สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, คู่มือชาวพุทธฉบับพุทธจากชาชาติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๗๓.

^๔Cotton, K. Principals and Student Achievement: What the Research Says. Association for Supervision and Curriculum Development, (Virginia : Alexandria. 2003), p. 45.

^๕ไศกนา บุญยะกลัมพ, แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, (กรุงเทพมหานคร : โมเดอร์น อคาเดมิค เซ็นเตอร์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๖.

^๖นิรมล ศตวุฒิ, การจัดการเรียนรู้ที่เริ่มจากผู้เรียน : วารสารวงการครู ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๗, กรุงเทพมหานคร : ฐานวิชาการ, ๒๕๕๗.

ระหว่างวิชาต่าง ๆ อย่างมีความหมายตามสภาพความเป็นจริงในชีวิตหรือสภาพปัญหาสังคมที่ซับซ้อนนอกจากนี้ วิเชียร อินทรสมพันธ์^๗ กล่าวถึงการบูรณาการว่าจะส่งเสริมการยอมรับนับถือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ระหว่างผู้เรียนและผู้เรียน ซึ่งเป็นการยอมรับแนวคิดและมุมมองของผู้อื่น และ Fogarty ได้แบ่งระดับของการบูรณาการเป็น ๑๐ แบบ คือ แบบแยกย่อย (Fragmented) แบบเชื่อมต่อ (Connected) แบบรัง (Nested) แบบลำดับ (Sequenced) แบบแบ่งส่วน (Shared) แบบใยแมงมุม (Web) แบบร้อย (Threaded) แบบบูรณาการ (Integrated) แบบจุ่ม (Immersed) และแบบเครือข่าย (Networked) ซึ่งการบูรณาการเนื้อหาแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ การบูรณาการภายในวิชา (Interdisciplinary) และการบูรณาการระหว่างวิชา (Interdisciplinary) โดยการบูรณาการระหว่างวิชานั้นสามารถจัดทำได้ในหลายลักษณะ ได้แก่ การบูรณาการแบบการสอดแทรก (Infusion) แบบคู่ขนาน (Parallel) แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) และแบบข้ามวิชา (Trans-disciplinary)^๘

การจัดการเรียนรู้เพื่อชี้แนะการรู้คิดที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลีและวิชาพระพุทธศาสนาได้อาศัยหลักการเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ผู้สอนจะต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียน ศึกษาลักษณะผู้เรียนในด้านต่างๆ ซึ่งในเรื่องรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) ตามแนวคิดของ Grasha, A., & Reichmann, S.^๙ ได้จำแนกรูปแบบการเรียนรู้ไว้ ๖ รูปแบบ คือ แบบแข่งขัน (Competitive) แบบร่วมมือ (Collaborative) แบบหลีกเลี่ยง (Avoidance) แบบมีส่วนร่วม (Participant) แบบพึ่งพา (Dependent) และแบบอิสระ (Independent) โดยผู้เรียนแต่ละคนจะมีรูปแบบการเรียนรู้เฉพาะตัว ไม่มีผู้เรียนคนใดที่มีรูปแบบการเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่งอยู่ตลอดเวลา ส่วนใหญ่จะใช้รูปแบบการเรียนรู้หลายรูปแบบคาบเกี่ยวกัน รูปแบบที่ตนถนัดที่สุดจะถูกนำมาใช้มากกว่ารูปแบบอื่นๆ จากการศึกษาลักษณะของผู้เรียนสามารถนำมาปรับใช้ในการเรียนรู้เพื่อชี้แนะการรู้คิดที่ให้ความสำคัญกับการคิดของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ในการจัดการเรียนการสอนจึงควรสนับสนุนให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดความสามารถในการแก้ปัญหาได้หลากหลายวิธี ซึ่งในการพัฒนาผู้เรียนในด้านของแนวคิดและทักษะต่างๆ อาจจะมีลำดับหัวข้อในการเรียนการสอน แต่จะต้องมีความสัมพันธ์กับการแก้ปัญหาและความเข้าใจในตัวผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดหาแนวทางในการแก้ปัญหาโดยด้วยตนเองในแนวทางที่หลากหลาย

จากสภาพปัญหาและแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนที่กล่าวมาทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

^๗วิเชียร อินทรสมพันธ์, “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพ การบูรณาการจริยธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรี สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖).

^๘Fogarty, Robin, *The Mindful School : How to Integrate Curriculum*, (Illinois : IRI/skylight Training and Publishing, 1991), p. 45.

^๙Grasha, A., & Reichmann, S. *Workshop Handout on Learning styles*. (Ohio: Faculty Research Center, University of Cincinnati, 1975), p. 55.

แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ สำหรับการ บูรณาการเนื้อหา ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ๒ รูปแบบ คือ การบูรณาการภายในวิชาเป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลีและวิชาพระพุทธศาสนา โดยยึดเนื้อหาวิชาภาษาไทย เป็นหลัก และในการจัดการเรียนการสอนใช้แนวทางการเรียนรู้เพื่อชี้แนะการเรียนรู้ ซึ่งคำนึงถึงรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแก้ปัญหาและจุดบกพร่องต่างๆ ของตนเอง และยึดถือหลักการที่ว่า การเรียนรู้ต้องเกิดจากการเชื่อมโยงองค์ความรู้ของผู้เรียนเอง เป็นไปตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลีและวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙
๒. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในกลุ่มที่ ๙

๓. ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษา คือ การบูรณาการเนื้อหาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

- ๑.๑ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- ๑.๒ การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน
- ๑.๓ การวินิจฉัยความต้องการ
- ๑.๔ การกำหนดวัตถุประสงค์
- ๑.๕ การเลือกเนื้อหา
- ๑.๖ การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
- ๑.๗ การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

๒.๑ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน ๑๐๐ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย จำนวน ๒๕ รูป/คน วิชาภาษาบาลี จำนวน ๒๕ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๒๕ รูป/คน ในปีการศึกษา ๒๕๕๗ จำนวนรวม ๑๗๕ รูป/คน

๒.๒ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เป็น ผู้บริหาร จำนวน ๘๐ รูป/คน ครูผู้สอนในสังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๙ ซึ่งเป็นครูผู้สอนวิชาภาษาไทย จำนวน ๒๐ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาภาษาบาลี จำนวน ๒๐ รูป/คน ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๒๐ รูป/คน รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๔๐ รูป/คน ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มแบบจับฉลากจาก

ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย ครูผู้สอนวิชาภาษาบาลี ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา เลือกครูมาอย่างละ ๒๐ รูป/คน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ประเมินความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ จำนวน ๑๕ รูป/คน

๒.๓ กลุ่มทดลอง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๓๐ คน โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๗

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ด้วยการนำเอาวิธีวิทยาการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มาประยุกต์และผสมผสานร่วมเข้าด้วยกันการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ ยกร่างการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ตามขอบข่ายการบูรณาการเนื้อหา ๗ ด้าน โดยการพิจารณา ดังนี้ ร่างหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ตามขอบข่ายการบูรณาการเนื้อหา ๗ ด้าน พร้อมทั้งสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลี วิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชา ๗ ด้าน ได้แก่ ๑) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๒) การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ๓) การวินิจฉัยความต้องการ ๔) การกำหนดวัตถุประสงค์ ๕) การเลือกเนื้อหา ๖) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ และ ๗) การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้ **ขั้นตอนที่ ๒** การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๕ รูป/คน โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการให้ระดับคะแนนการประเมิน กำหนดน้ำหนักคะแนน ๕ ระดับ^{๑๐}

ขั้นตอนที่ ๓ ทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร จำนวน ๓๐ รูป ระยะเวลาในการทดลอง ภายในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๗ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ ใช้นักเรียนกลุ่มเปรียบเทียบมีกลุ่มสำหรับการทดลองเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น

ขั้นตอนที่ ๔ สรุปผลการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ซึ่งครูผู้สอนแต่ละคนได้เกิดการพัฒนาด้านพฤติกรรมการสอนในทางที่ดีขึ้น โดยครูผู้สอนวิชาภาษาบาลีควรจะปรับปรุงในประเด็นการช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้าให้มากกว่าเดิม โดยจัดการเรียนสอนเสริมให้กับนักเรียนหลังเลิกเรียน

^{๑๐} สุวิมล ว่องวาณิช, การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๖.

๕. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ตามขอบข่ายการบูรณาการเนื้อหา ๗ ด้าน ประกอบด้วย ๑. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๒. การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน ๓. การวินิจฉัยความต้องการ ๔. การกำหนดวัตถุประสงค์ ๕. การเลือกเนื้อหา ๖. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ๗. การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ปรากฏดังนี้

๑. การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ตามขอบข่ายการบูรณาการเนื้อหา ประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ดังนี้ ๑) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๒) การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ๓) การวินิจฉัยความต้องการ ๔) การกำหนดวัตถุประสงค์ ๕) การเลือกเนื้อหา ๖) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ และ ๗) การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า หลักสูตรบูรณาการที่ค้นพบในการวิจัยมีความถูกต้องเป็นไปได้และใช้ประโยชน์ได้ดี

๒. ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลี วิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลี วิชาพระพุทธศาสนา มีความเห็นสอดคล้องกันต้องการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการรายวิชาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนต่อไป

๒. ผลการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษาไทย วิชาภาษาบาลี และวิชาพระพุทธศาสนาสูง โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการ มีคะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ ๗๔.๑๑ ผลคะแนนรวมหลังการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการมีคะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ ๙๑.๘๓ ผลคะแนนการแสดงความคิดเห็นต่อหลักสูตรบูรณาการของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง หลังการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๐

ข้อเสนอแนะ

๑) สถานศึกษาประชาสัมพันธ์หลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาเนื้อหาวิชาภาษาไทย ภาษาบาลี และพระพุทธศาสนา

๒) สถานศึกษานำผลการประเมินการเรียนรู้มาใช้ปรับปรุงผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

๓) สถานศึกษาควรกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาซึ่งจะทำให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษาได้

๖. อภิปรายผล

ผลการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ครั้งนี้ มีข้อค้นพบที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

๑. การสำรวจข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร พบว่า เกือบทุกรูปแบบมีขั้นตอนในการดำเนินการที่เป็นหลักใหญ่ ๆ เหมือนกัน จะแตกต่างกันในรายละเอียดบ้างเท่านั้น การวิจัยในครั้งนี้ได้พัฒนาหลักสูตรโดยนำส่วนที่เป็นหลักใหญ่และจุดเด่นของแต่ละรูปแบบมาใช้ ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ กรมศาสนา^{๑๑} ซึ่งพบว่าขั้นตอนการศึกษาและสำรวจข้อมูลพื้นฐานเป็นสิ่งจำเป็นที่จะนำมากำหนดหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ จากการศึกษารูปแบบหลักสูตรบูรณาการของ จำแลง เชื้อภักดี และคณะ^{๑๒} พบว่า การบูรณาการหลักสูตรที่น่าสนใจ คือ การบูรณาการระหว่างวิชา ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ ตั้งแต่ ๒ สาขาวิชาขึ้นไปภายใต้หัวข้อเรื่อง (Theme) เดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการประเมินว่าเนื้อหาจะมีความสนใจมากยิ่งขึ้นหากมีการนำไปสอนโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับรายวิชาอื่น (ค่าเฉลี่ย ๔.๙๒) และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายช่วยพัฒนานักเรียนทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะในการปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย ๕.๐๐) รวมทั้งความคิดเห็นของครูผู้สอนและนักเรียนซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหัวข้อเรื่องซึ่งมีความสัมพันธ์กันระหว่างวิชาภาษาไทย ภาษาบาลี และพระพุทธศาสนา จะช่วยให้นักเรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ทั้ง ๓ วิชาได้ง่ายขึ้น

๒. การพัฒนาหลักสูตร

เนื่องจากที่ผ่านมาหลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาคือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายที่กรมวิชาการ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้กำหนด ครูผู้สอนใช้เพียงตำราและเอกสารที่ทางกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น จึงส่งผลให้การนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริงไม่เกิดผลเท่าที่ควร สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมงคล มหานาโม ดบขุนทด^{๑๓} พบว่า การบริหารหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีปัญหาด้านการเตรียมความพร้อมการใช้หลักสูตร ปัญหาขาดการวางแผน สื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของครู และผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมการใช้หลักสูตร มีปัญหารายวิชาที่จัดให้เรียน

^{๑๑} กรมการศาสนา, การประเมินผลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๒๗.

^{๑๒} จำแลง เชื้อภักดี และคณะ, การวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศการเรียนการสอน, เอกสารประกอบการสอนวิชาการกระบวนการจัดการเรียนการสอน, ๒๕๔๓.

^{๑๓} พระมงคล มหานาโม ดบขุนทด, “การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์”, วิทยานิพนธ์ค.ม. (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗).

นักเรียนไม่สามารถเลือกเรียนได้อย่างหลากหลาย นักเรียนไม่สามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัดตามความสนใจและตามความต้องการ และครูยังใช้เครื่องมือวัดและประเมินผลที่ขาดคุณภาพ ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตรมีปัญหาการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ยังไม่เพียงพอต่อการใช้หลักสูตร และโรงเรียนขาดการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ด้านการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรมีปัญหาโรงเรียนขาดการติดตามนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว โรงเรียนขาดการพัฒนาระบบการนิเทศโรงเรียนขาดการพัฒนากระบวนการนิเทศ และช่วยเหลือครูผู้สอนอย่างมีประสิทธิภาพ และผลการนิเทศภายในยังไม่ได้ถูกนำไปพัฒนาการเรียนการสอนอย่างแท้จริง และพระมหาศิริสิทธิ์ วรโณ^{๑๔} พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๕ เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต ๔ มีปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้กำหนดเพียงสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ต่าง ๆ รวม ๘ กลุ่มสาระเท่านั้น และยังต้องใช้หลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควบคู่กันไป โรงเรียนจึงต้องจัดทำหลักสูตรขึ้นเองสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาเพื่อจะได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Skilbeck^{๑๕} ที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนต้องเกิดจากการพัฒนาโดยบุคลากรในโรงเรียนเอง รวมทั้ง ซึ่งกล่าวว่า หลักสูตรควรได้รับการออกแบบและพัฒนาโดยครูผู้สอนมากกว่าจากองค์กรหรือสถาบันอื่นที่อยู่สูงกว่าที่กล่าวว่า โรงเรียนเป็นที่ที่ดีที่สุดในการออกแบบหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร โดยบุคลากรในโรงเรียนเองด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ปรากฏว่าครูทุกคนทุกหมวดวิชาได้ร่วมกันวิเคราะห์ แสดงความคิดเห็น และสามารถจัดทำหลักสูตรซึ่งเป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานได้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเริ่มใช้หลักสูตรนี้ในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๗ โดยเริ่มใช้เฉพาะระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ๔

นอกจากนี้ผู้วิจัยขออาสาสมัครคณะครูผู้ร่วมวิจัยจำนวน ๓ คน เพื่อสร้างหลักสูตรบูรณาการระหว่างวิชาภาษาไทย ภาษาบาลี และพระพุทธศาสนา ที่เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐาน สำหรับระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพูนสุข อุดม^{๑๖} ซึ่งได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตร์แบบพหุวิทยาการร่วมกับวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่

^{๑๔}พระมหาศิริสิทธิ์ วรโณ, “การจัดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๕ เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๔”, การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐).

^{๑๕}Skilbeck, *School Based Curriculum Development*, (London : Harper&Row, 1984), p. 114.

^{๑๖}พูนสุข อุดม, “การพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตร์แบบพหุวิทยาการร่วมกับวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนจุฬารามราชวิทยาลัยต่ง”, ปรินญาณิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖).

๑ โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ตรัง พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาศาสตร์แบบพหุวิทยาการร่วมกับวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ หลังการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการ สูงกว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการทดลองใช้หลักสูตรรูปแบบการบูรณาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($P\text{-Value} = ๐.๐๐๐$) ในรายวิชาศาสตร์แบบพหุวิทยาการร่วมกับวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษและคำกล่าวของ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์^{๑๗} ว่าการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมต้องเน้นให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดร่วมกันค้นหาปัญหา วิธีการแก้ปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ

ข้อดีของหลักสูตรบูรณาการแบบเรียงลำดับ (Sequenced Model) และการบูรณาการแบบมีส่วนร่วม (Shared Model) คือการที่มีการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างวิชาต่าง ๆ ทำให้สามารถถ่ายโยงความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น ช่วยสร้างความรู้สึที่ดีในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย แนวทางการเรียนรู้ของทุกวิชาที่นำมาบูรณาการพุ่งไปในทิศทางเดียวกัน แต่ปัญหาและอุปสรรคของหลักสูตรบูรณาการสองแบบนี้ คือ เรื่องของเวลา ความยืดหยุ่น และการประสานความคิด ของครูผู้สอนทุกคน เนื่องจากการทำงานและการสอนแบบบูรณาการต้องอาศัยทักษะการทำงานกลุ่มเป็นอย่างมาก ครูผู้สอนหลักสูตรนี้ทุกคนต้องมีการทำงานร่วมกันตลอดเวลา จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงานร่วมกันได้ เนื่องจากครูทุกคนสอนมากกว่า ๑ รายวิชา ดังนั้นในการพบกลุ่มเพื่อพูดคุยปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรบูรณาการจึงมีปัญหาเรื่องเวลาที่ว่างไม่ตรงกันอยู่บ้าง

ขั้นตอนในการสร้างหลักสูตรเป็นขั้นตอนที่สำคัญต้องจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้ครบถ้วน มีความเหมาะสม สอดคล้องกัน เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ต้องการ จากการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของส่วนประกอบของหลักสูตรบูรณาการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าเหมาะสมในระดับมากที่สุด และประเด็นที่มีความเห็นว่าเหมาะสมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย ๕.๐๐) คือ รูปแบบบูรณาการหลักสูตรพัฒนาได้อย่างเหมาะสมและส่วนประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น

๓. การทดลองใช้หลักสูตร

เมื่อนำหลักสูตรบูรณาการไปทดลองใช้จริงในภาคเรียนที่ ๑/๒๕๕๗ ปรากฏว่าคณะครูสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ นักเรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม เมื่อพิจารณาจากตัวผู้เรียนพบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง ๓ รายวิชาหลังการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการสูงกว่าก่อนการทดลอง และค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นต่อหลักสูตรบูรณาการหลังการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการอยู่ในระดับมาก รวมทั้งคะแนน

^{๑๗} ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก สาขาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒).

การประเมินตามสภาพจริงจากการปฏิบัติกิจกรรมขณะเรียน จากทั้ง ๓ รายวิชา ซึ่งมีค่าสูงถึงร้อยละ ๘๐ โดยประมาณ สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรบูรณาการที่ครูผู้สอนได้พัฒนาขึ้นเองแล้วนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ จะส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ดังผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยเฉพาะกิจกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติจริงนักเรียนจะเรียนรู้อย่างสนุก ไม่เครียด การเรียนรู้ที่ได้ลงมือปฏิบัติจริงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และจากการปฏิบัติกิจกรรมขณะเรียนวิชาภาษาไทยที่บูรณาการเนื้อหาวิชาภาษาบาลีและวิชาพระพุทธศาสนา ทำให้นักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและทบทวน นักเรียนจึงไม่เหนื่อยจนเกินไปและเป็นการลดภาระงานลง

๔. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรบูรณาการ

จากการทดลองใช้หลักสูตรบูรณาการเมื่อมีสิ่งใดที่เป็นข้อบกพร่องก็สามารถนำมาเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงและแก้ไขต่อไป โดยพิจารณาจากความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนและคณะครูผู้ร่วมวิจัยที่เป็นผู้สอนตามหลักสูตรบูรณาการ ซึ่งสถานศึกษาสำรวจบุคลากรที่มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาเนื้อหาวิชาภาษาไทย ภาษาบาลี และพระพุทธศาสนา และมีการวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่ายุทธศาสตร์ของความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ครูสามารถนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นเองไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนนั้น เนื่องจากครูมีความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการศึกษาและการวิเคราะห์เอกสาร การแสดงความเห็นและการอภิปรายร่วมกันกับคณะครูในโรงเรียนและผู้บริหาร ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผลที่เหมาะสม

๗. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญในการสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนซึ่งพบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในสถานศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาการเรียนและทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างครอบคลุมสมบูรณ์และมีคุณภาพมากขึ้น ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับรายวิชาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่มที่ ๙ ให้เป็นไปตามหลักการของการบูรณาการ ผู้บริหารควรมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อจะได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและใช้จริงในโรงเรียน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย โดยเฉพาะการให้ครูแต่ละกลุ่มสาระร่วมกันประชุมจัดทำหน่วยบูรณาการ

๑.๒ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะต้องมีความตระหนัก เห็นความจำเป็น และความสำคัญของการมีส่วนร่วมจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาหลักสูตรตลอดจนการนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริง

๒. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

๒.๑ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนและการมีส่วนร่วมของสังคมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กระทรวงศึกษาธิการ และหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อให้การจัดการศึกษาสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม

๒.๒ ครูผู้สอนควรนำหลักสูตรบูรณาการไปทดลองใช้ในการปรับปรุงและการพัฒนาตนเองด้านการจัดทำหลักสูตรบูรณาการ การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และพฤติกรรมในการสอน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักเรียน

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

๓.๑ การวิจัยครั้งนี้จัดทำเฉพาะผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เพื่อให้สามารถได้ผลวิจัยที่ขยายไปสู่บริบทที่กว้างขึ้นควรมีการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการแบบสหวิทยาการโดยเพิ่มกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ อีก เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาต่างประเทศ ศิลปะศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นต้น และควรมีการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการสำหรับนักเรียนกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๙ และกลุ่มอื่น ๆ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ โดยทำการประเมินผลหลักสูตรเป็นรายปี

๓.๒ ควรมีการศึกษาผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการรูปแบบอื่น ๆ เช่น รูปแบบการเชื่อมโยงกัน (Connected Model)

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา. การประเมินผลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๕.

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร : ศรุสภา, ๒๕๔๖.

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑.

จำแลง เชื้อภักดี และคณะ. การวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศการเรียนการสอน. เอกสารประกอบการ

สอนวิชาการกระบวนการจัดการเรียนการสอน, ๒๕๕๓.

มาณพ พลไพรินทร์. **หลักการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๕.

โสภณา บุญยะกลัมพ. **แนวทางการจัดแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. กรุงเทพมหานคร : โมเดอร์น อคาเดมิก เซ็นเตอร์, ๒๕๔๖.

สัจด์ อุทรานันท์. **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสหาย, ๒๕๓๕.

สุวิมล ว่องวานิช. **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **คู่มือชาวพุทธฉบับพุทธจากภาษาวัด**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗.

(๒) งานวิจัย/วิทยานิพนธ์

พระครูสิริวิชัยธัช กังซุย. การปฏิบัติตามมาตรฐานด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย. **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.

พระมงคล มหاناโม ดบขุนทด การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์. **วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา)**. นครราชสีมา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗.

พระมหาศิริสิทธิ์ วรโณ. การจัดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๕ เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๔. **การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษา ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

พูนสุข อุดม. การพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิตแบบพหุวิทยาการร่วมกับวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปี ๑ โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัยตรัง. **ปริญญานิพนธ์ดุขุภัก์บัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตรศึกษา**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖.

วิเชียร อินทรสมบัติ. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพ การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมศึกษา. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาดุขุภัก์บัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖.

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. “การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญเอก สาขาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒.

สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง. รายงานการวิจัยการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของ
คณะสงฆ์. งานวิจัยได้รับทุนอุดหนุนประจำปี กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ,
๒๕๕๒.
อำนาจ บัวศิริ. การพัฒนารูปแบบมหาวิทยาลัยสงฆ์นานาชาติในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์
ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

- Cotton, K. **Principals and Student Achievement: What the Research Says.** Association for Supervision and Curriculum Development. Virginia : Alexandria. 2003.
- Fogarty, Robin. **The Mindful School : How to Integrate Curriculum.** Illinois : IRI/skylight Training and Publishing, 1991.
- Grasha, A., & Reichmann, S. **Workshop Handout on Learning Styles.** Ohio: Faculty Research Center, University of Cincinnati, 1975.
- Skilbeck. **School Based Curriculum Development,** London: Harper&Row, 1984.

